

Det värdefulla vaxet

Vad är bivax?

Bivax är ett ämne som endast produceras av honungsbin. Vaxet som bina använder för att bygga sina vaxkakor utsöndras genom körtlar i biets bakkropp. Vaxkakorna använder de både till att föda upp yngel i och för lagring av pollen och honung. Bivax har även många andra användningsområden och har tack vare sina fantastiska egenskaper använts av människan i tusentals år.

För att göra biodlingen mer rationell använder merparten av biodlarna förpräglade vaxskivor, så kallade vaxmellanväggar, som bina får bygga ut till färdiga vaxkakor.

Vaxmellanväggar. Foto: Karina Karlsson

Var rädd om vaxet

Att ständigt förnya vaxbygget i bisamhällets yngelrum är en åtgärd som främjar binas hälsa. Många av de sjukdomar som kan drabba honungsbin sprids med sporer, dessa sporer kan finnas i binas vaxbygge. Byt därför ut ramar som blivit mörka av att de använts som yngelramar mot ramar med gult, fint vax som det inte varit yngel i.

Rent, nybyggt vax fyllt med honung. Foto: Karina Karlsson

Ta hand om vaxet i de mörka ramarna. Det är viktigt att ta tillvara allt vax så att det kan bli nya vaxmellanväggar, i dina eller i någon annans bikupor. Inget vax är för mörkt eller fult – när det smälts om blir det som nytt igen!

Det finns som regel mer vax i en ram som bina byggt ut än i en vaxmellanvägg, och bina bygger flitigt nytt vax varje år så att bisamhällena producerar nytt vax varje säsong.

Ram från yngelrummet där vaxkakan är fylld med yngel, pollen och honung. Foto: Karina Karlsson

Mörkt vax som det varit några omgångar yngel i. Foto: Karina Karlsson

Så tar du hand om vaxet – smälta ur ramar

Det finns flera olika sätt att gå tillväga när man vill smälta ur sina ramar. Ett sätt är att du lämnar in ramarna till en vaxfabrikant som smälter vaxet ur ramarna och sedan tvättar dem. Du får då betalt för det vax som ramarna innehåller och får betala en rensningskostnad för ramarna och vaxet. Ramar för ursmältning får fraktas under perioden 1 oktober till 31 mars utan att man har ett flyttningstillstånd. Övrig tid på året behöver man ett flyttningstillstånd utfärdat av en bitillsynsman.

Det finns en mängd olika sätt att själv smälta ur sina ramar. De flesta bygger på principen att låta het ånga smälta vaxet så att det rinner ur ramarna. Detta kan göras i liten eller större skala. Är du lite händig kan du bygga en egen vaxsmältare. Det går också att köpa färdiga på marknaden. Du kan läsa mer om hur du gör för att rensa både ramar och vax på biodlarnas hemsida www.biodlarna.se.

Du får tips
på olika sätt
att smälta ur vax
och rengöra ramar
på biodlarnas hemsida
www.biodlarna.se
under rubriken
Vaxhantering.

Ursmältning av vax i ångvaxsmältare.
Foto: Karina Karlsson

Avtäckningsvaxet

När du skattat din honung och täcker av cellocken på ramarna så får du avtäckningsvax. Detta vax räknas som det allra renaste vaxet och är förstås viktigt att du tar tillvara. Det är det vax som är bäst att använda för tillverkning av bivaxsalva och brukar kallas ”jungfruvax”.

Täckvax efter avtäckning av honungen.
Foto: Thomas Karlsson

Täckvax, jungfruvax,
som smälts om.
Foto: Peter Olsson

Hot mot det rena vaxet

Läkemedel

Bivax är ett ämne som lagrar fettlösliga ämnen. Detta gör att vissa läkemedel som används mot till exempel varroa kan bli kvar i vaxet och öka med åren.

Ett sådant ämne är taufluvalinat som finns i Apistan. Använder man Apistan är det därför viktigt att inte återanvända vaxet i de ramar som är intill apistanremsorna utan kassera det vaxet i stället. Det är bra att vara medveten om att även tymol ger rester i vaxet. Organiska syror som används till varroabekämpning, som till exempel myrsyra och oxalsyra, är vattenlösliga och förorenar därför inte vaxet.

Information om vem du kan kontakta om du misstänker förfalskat vax hittar du på biodlarnas hemsida, www.biodlarna.se, under rubriken Vaxhantering.

Paraffin

Ett annat hot mot det rena vaxet är inblandning av paraffin, som är en petroleumprodukt. Viss okontrollerad import av paraffinblandat vax har skett. Det är ett stort problem om man får ett ökat paraffinnehåll i svenskt vax, eftersom paraffin är ett ämne som över huvud taget inte ska finnas i bivax. Paraffinet har en lägre smältpunkt än bivax och kan medföra kakras, det vill säga att vaxet i ramen kollapsar. Om du misstänker att vaxet som du köpt är uppblandat med paraffin, är det viktigt att du ser till att få det analyserat. Man ska under inga omständigheter sälja vax vidare som man misstänker att det är utblandat med paraffin. Sådant vax skall under inga omständigheter användas i biodlingen utan ska tas ut ur kretsloppet.

Kakras på grund av paraffin i vax.
Foto: Anders Zachrisson

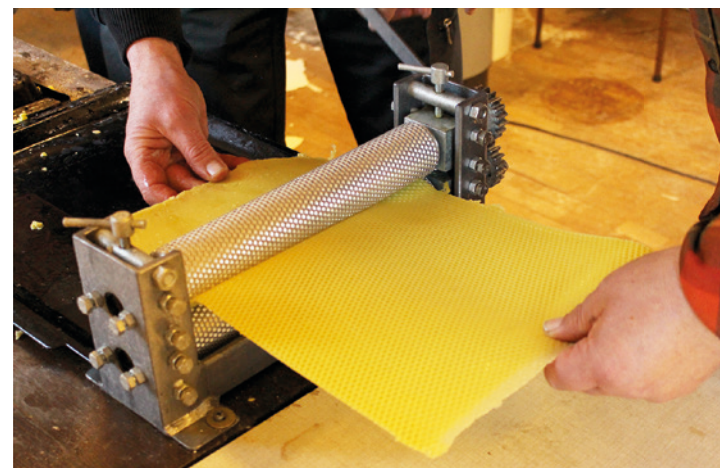
Importera
aldrig vax själv!
Köp från en
seriös vaxhandlare
i Sverige istället.

Ha koll – med eget kretslopp

Det bästa är om man kan ordna ett någorlunda slutet kretslopp för sitt vax. Kanske ett kretslopp inom föreningen eller ett eget kretslopp i sin egen biodling. Det finns flera sätt att göra detta. Ett är att du smälter ur ditt vax själv och sedan gjuter eller valsar egna vaxmellanväggar. Då får du kontroll över ditt vax och kan vara säker på att mängden ämnen som inte ska finnas i vaxet minskar i stället för ökar. Föreningen kanske kan skaffa utrustning till detta och ha tillverkning av vaxmellanväggar som en aktivitet.

Om man inom föreningen kommer överens om gemensamma riktlinjer för vilka ämnen man använder i sin varroabekämpning, kan man också samla in vax från föreningsmedlemmarna och be om att få tillbaka föreningens eget vax från en vaxfabrikant, och på det sättet få till ett eget kretslopp inom föreningen. Hör med din vaxfabrikant om det finns möjlighet till det.

Ingen kedja är dock starkare än sin svagaste länk, det krävs medvetenhet om riskerna med förorening av bivaxet hos alla biodlare.

Valsning av bivax
som ska bli till
vaxmellanväggar.
Foto:
Marita Grufvik

Gjutning av vax-
mellanväggar.
Foto: Pedro Blom

Särbehandlat vax

De flesta vaxfabrikanter har en separat hantering av vax från biodlare som inte använder vissa läkemedel, exempelvis Apistan, och kallar detta vax för särbehandlat vax. Det betyder att vaxet som du lämnar in som särbehandlat vax endast blandas med andra biodlares särbehandlade vax. Detta system bygger på att alla gör rätt och inte för in vax som innehåller oönskade läkemedel i kretsloppet för särbehandlat vax. Det finns därför ingen garanti att vaxet är helt fritt från de ämnen man vill undvika.

Vad kan din biodlarförening göra?

- Hur gör man i just din biodlarförening?
- Har man någon samordning av frågor som rör vax?
- Har man kommit långt i denna fråga?

Kanske föreningen har skaffat in utrustning som medlemmarna kan låna hem eller kanske sköter man vaxsmältning tillsammans i en föreningsbigård.

BIIDLARNA

www.biodlarna.se

© 2018 Sveriges Biodlares Riksförbund
Text: Karina Karlsson.

Grafisk form: Birgitta Fors, ConForza. Roos Printing, 2018